

дітей, що займаються хореографією, вперед. Не можна підвести своїх друзів в танці, не можна спізнитися, тому що від тебе знаходяться в залежності інші, не можна не вивчити, не виконати, не допрацювати. Акуратність вихованців дитячого хореографічного колективу під час хореографічного процесу, охайність форми в хореографічному класі переноситься і на їхній зовнішній вигляд у школі. Вони виділяються не тільки своєю поставою, але і зачіскою, чистотою, елегантністю носіння звичайнісінького одягу (Фриз, 2006).

Виховання етикету є одним із важливих аспектів на заняттях хореографії. Приємно бачити, що діти з хореографічного класу ніколи не пройдуть попереду старшого, хлопчики подадуть руку дівчаткам при виході з автобуса, сумки та портфелі дівчаток – в руках у хлопчиків. Увага і турбота про інших – необхідна якість у характері дітей, і заняття хореографією вирішують ці завдання. Хореографічне мистецтво у дитини є доповненням і продовженням реального життя, збагачуючи його. Заняття таями приносить їй такі відчуття і переживання, яких вона не могла би отримати з будь-яких інших джерел. Кожен сумлінний педагог спрямовує всі свої зусилля на виховання дітей у колективі, враховуючи всі особливості і спостерігаючи за їх творчим зростанням. Він докладает всіх зусиль, не шкодуючи ні часу, ні коштів для всебічного їх розвитку. Досвідчений педагог-хореограф, який любить своїх вихованців, завжди знайде можливість посприяти талановитій дитині в її подальшому творчому зростанні. Адже виявлення і виховання молодих талантів, передача їм своїх навичок і знань, а потім сприяння їм у подальшому творчому зростанні і є почесний обов'язок педагога-хореографа. Процес виховання має проходити так, щоб дитина відчувала себе шукачем і відкривачем знань. Тільки за цієї умови одноманітна, втомлива, напружена робота забарвлюється радісними почуттями.

Список використаних джерел:

1. Мартиненко О.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя хореографії до роботи в дитячому танцювальному колективі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 10 (269), ч. II. С. 105–111.
2. Фриз П.І. Теорія і методика хореографічної роботи з дітьми: навч.-метод. посіб. для студентів спеціальності «Хореографія». – Дрогобич : ДДПУ, 2006. 190 с.
3. Шевчук А.С. Дитяча хореографія : навч.-метод. посібник. 3-тє вид., зі змін. та доповн. – Тернопіль : Мандрівець, 2016. 288 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ПЕРШОКУРСНИКІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ У ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Варакіна Т.П., Сіверченко О.В.
(Полтава, Україна)

Професійне самовизначення, як особливо відповідальний психологічний феномен, припадає на ранню юність, а це 14-18 років. Така соціальна ситуація розвитку є особливою проблемою перед іще несформованою людиною, тобто гостро постає питання щодо самого її майбутнього. «Готовність того, хто іще вчиться, до професійного і особистісного самовизначення вмикає систему ціннісних орієнтацій, явно виражені професійну орієнтацію та професійні інтереси, розвинуті форми теоретичного мислення, оволодіння методами наукового пізнання, вміння самовиховання. Це завершальний етап дозрівання й формування особистості, коли найбільш повно виявляється ціннісно-орієнтаційна діяльність...» [2].

Частково вирішивши вищевказану проблему (приміром, вступивши до передвищого освітнього спеціалізованого закладу), юнак чи дівчина починають

відчувати на собі тягар нових проблем: це загалом банальний тягар першого року навчання, котре різко відрізняється від шкільного, адже тут підлітка зустрічають незвичний режим занять, іншого характеру стосунки з педагогами та однолітками, розуміння ролі різних професійних дисциплін для оволодіння майбутньою спеціальністю тощо. Але кожен індивідуум переживає все це по-своєму. Професійна діяльність студентів по закінченні освітнього закладу багато в чому залежить саме од рівня первинної адаптації до першого ж освітньо-виховного середовища. При цьому стає очевидним: вкрай необхідний психолого-педагогічний супровід процесу адаптації першокурсників передвищого освітнього закладу до нового способу життя та діяльності, тому що без такого висококваліфікованого супроводу підлітку надзвичайно важко пройти цей, хоча й короткий, але відповідальний відрізок свого життєвого шляху. Тому колективу такого закладу необхідно особливо ретельно подбати про організацію роботи зі студентами-першокурсниками (насамперед, у першому ж семестрі) щодо їхньої адаптації у нових умовах.

Під адаптаційними можливостями людини ми розуміємо властивості пристосовуватися до соціальних та фізичних вимог зовнішнього середовища без конфліктів із ним та внутрішнього дискомфорту [4]. І, як писав Жан Піаже у роботі «Місце інтелекту в психічній організації», «Всяка повідінка... виступає як адаптація... Індивід діє лише в тому випадку, якщо відчуває потребу в дії, тобто якщо на короткий час виникло порушення рівноваги між середовищем та організмом, і тоді дія направлена на те, аби знову встановити рівновагу, або, точніше, реадаптувати організм...» [3].

Виокремлюють два види студентської адаптації:

- професійну – до характеру, змісту, умов та організації навчально-виховного процесу, вироблення навичок самостійності у навчальній та науковій роботі;
- соціально-психологічну – до групи й взаємодіям у ній, вироблення власного стилю поведінки.

Іще налічують три види адаптації до умов навчання:

- формальна – пізнавально-інформаційне пристосування студентів до нового оточення, структури конкретного навчального закладу, змісту навчання саме у ньому, до вимог, котрі пред'являються, та до своїх обов'язків;
- суспільна – процес внутрішньої інтеграції груп студентів та їхня інтеграція зі студентським оточенням у цілому;
- дидактична – підготовка студентів до нових форм та методів навчально-виховної роботи закладу [5].

Діяльність психологічної служби адаптації має бути спрямована на пошук виправданих, вдалих шляхів цього процесу. Потрібно створити спеціальну програму щодо нього, метою котрої є виконання соціально-психологічних та педагогічних заходів, що сприяли б успішній адаптації першокурсників до умов та особливостей навчального процесу.

В ході реалізації програми вирішуються такі задачі:

- підготовка студентів до нових умов навчання;
- вивчення індивідуально-психологічних особливостей студентів;
- формування у них позитивних навчальних мотивів;
- розвиток групової згуртованості, створення сприятливого психологічного клімату в колективі;
- розвиток навичок ефективної міжособистісної взаємодії, підвищення впевненості у собі;
- надання психологічної та соціальної допомоги.

Реалізація програми здійснюється у таких напрямках: аналітико-діагностичний, профілактичний, розвиваючий та корекційний.

Приблизне планування реалізації програми таке.

Аналітико-діагностична робота перш за все містить у собі вивчення особових справ студентів та складання відповідних соціальних паспортів. Паралельно необхідно також виявити різнобічні інтереси, комунікативні навички студентів, налагодити взаємодію із педагогами-предметниками з метою вивчення особливостей соціально-психологічної адаптації підопічних до специфіки навчальних предметів, помітити характерні індивідуально-психологічні риси студентів груп нового набору. Особливу роль при цьому відіграє вивчення загальних здібностей розумової діяльності новачків та діагностика рівня тривожності, дослідження ступеню задоволеності од студентського життя.

Вивчення навчальної мотивації студентів має йти поряд із дослідженням реальної структури ціннісних орієнтацій особистості.

Підсумкове дослідження у цьому питанні має складатися з діагностики адаптованості, й перш за все – на предмет виконання профілактичних заходів: охоплення студентів гуртковою, секційною, клубною, студійною діяльністю тощо. Також важливо підсумувати, як саме відбувався психологічний супровід процесу адаптації, тобто профілактика дезадаптації: чи вдалося забезпечити комфортні умови проживання студентів у гуртожитках, чи надані різноманітні види соціальної допомоги студентам пільгових категорій, чи на належному рівні підготовлені й проведені батьківські збори в групах нового набору, класні години з елементами соціально-психологічних тренінгів, зокрема: «Безконфліктне спілкування», а також тренінгів з профілактики нервово-психічних перевантажень: «Як зняти напруження»: «Екзамен «вже на носі!»

Розвиваюча та корекційна робота може бути проведена на основі тренінгів щодо самопізнання та самосприйняття (за результатами діагностування), індивідуальна та групова корекційно-розвиваюча – на теми виявлення проблем.

Щодо надання психологічної допомоги та підтримки студентів і викладачів у вирішенні особистісних проблем, пов'язаних з процесом адаптації першокурсників, то результати, які ми очікуємо, це, перш за все, – створення комфортних навчально-виховних умов. При цьому також необхідно визначити контингенти груп, лідерів, формування активу, прийняття студентами традицій закладу.

Позитивна динаміка ступеню соціально-психологічної адаптації першокурсників, зрештою, передбачає: низький відсоток їхнього відсіву; те, чи сформовані у них компетенції взаємодії, соціального спілкування, навичок роботи в колективі, наявність мотивації до подальшого навчання, формування стійкого інтересу до професії. При цьому акцентуємо на тому, що продуктивна спільна діяльність не лише у навчальних колективах, але й у творчих, відіграє особливу адаптивну роль для новачків, оскільки, природно, програма психолого-педагогічного супроводу процесу адаптації студентів першого року навчання набагато успішніше здійснюється за допомогою позаучбової взаємодії зі студентами: охоплення їх секційною, гуртковою, клубною, студійною діяльністю.

Насамкінець, скажемо, що «...діяльність суб'єкта, функціонування його особистості можуть бути описані як системи адаптаційних процесів, кожний з яких розгортається у рамках певної психологічної ситуації. При цьому остання характеризується не тільки своїм об'єктивним змістом, але й тим, як він визначається самим суб'єктом. ...слід розглядати вихід суб'єкта... за рамки тієї ситуації, яку має на увазі організатор його діяльності (вчитель, психолог-експериментатор...)» [3]. Але тут вже може починатися інша історія – інша цікава для нас тема...

Список використаних джерел:

1. Балл Г.Д. Поняття адаптації і його значення для психології особистості – Електронний ресурс – Режим доступу:
2. <http://www.voppsy.ru/issues/1989/891/891092.htm>

3. Кондратьєва Ю. Психолого-педагогічний супровід адаптації студентів-першокурсників до навчання в технікумі – Електронний ресурс – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologo-pedagogicheskoe-soprovozhdenie-adaptatsii-studentov-pervokursnikov-k-obucheniyu-v-tehnikume/viewer>
4. Піаже Жан «Місце інтелекту у психічній організації» – Електронний ресурс – Режим доступу: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/3252/3253>
5. Постовалова Г.И. Психологические и социально-психологические особенности адаптации студентов. – М.: Азимут-Центр, 2007. – 229 с. 2.
6. Столяренко Л.Д. Педагогічна психологія – Електронний ресурс – Режим доступу: https://pedklassy.bspu.by/files/docs/books/1_knigi/12_stolarenko.pdf

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В РАЙОНІ КИЇВСЬКОГО ВОКЗАЛУ МІСТА ПОЛТАВА

Величко Р.М.
(Полтава, Україна)

Розвиток цивілізації та інтенсивна виробнича діяльність супроводжується збільшенням об'ємів викидів забруднювальних речовин в атмосферу. Забруднення атмосферного повітря – змінення складу і властивостей атмосферного повітря в результаті надходження або утворення в ньому фізичних, біологічних факторів і (або) хімічних сполук, що можуть несприятливо впливати на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища [1].

Як зазначається в Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», забруднення атмосферного повітря є однією з найгостріших екологічних проблем. На сьогодні рівень забруднення атмосферного повітря великих міст і промислових регіонів є високим, незважаючи на спад виробництва в Україні [2].

Вплив на якісний стан атмосфери можуть здійснювати стаціонарні та пересувні джерела. На території Київського району міста Полтава розміщені 51 промислове підприємство, 26 будівельних організацій, 19 транспортних підприємств, 23 підприємства побутового обслуговування. У структурі промислового комплексу базовими галузями є машинобудування та металообробка (43,0%), харчова промисловість (34,5%), легка промисловість (7,2%). Безпосередньо в районі Київського вокзалу розташовані такі промислові підприємства:

ВАТ «Полтавхіммаш» — одне з унікальних підприємств України, що випускає крупногабаритне емальоване обладнання великих об'ємів для хімічної, нафтохімічної, мікробіологічної, харчової і медичної промисловості.

ЗАТ «Полтавський лікєро-горілочний завод» – підприємство пропонує своїм споживачам понад двадцять видів продукції найвищої якості, виготовленої за оригінальними рецептурами з екологічно чистої сировини. Тут першими почали розливати знамениту полтавську горілку в сувенірні пляшки. Протягом останніх років із жодного дегустаційного конкурсу фахівці не повертаються без нагород.

ВАТ «Полтавський автоагрегатний завод» – єдине в Україні підприємство з виробництва пневматичних гальмівних пристроїв для вантажних автомобілів, причепів, напівпричепів, автобусів, тролейбусів та спеціальної автотехніки, технологічної пневмоапаратури.

ВАТ «Полтавський турбомеханічний завод» – підприємство виготовляє вузли і деталі для газових і парових турбін, компресори і компресорні установки.

ЗАТ Полтавський олійно-екстракційний завод «Кернер-Груп» – підприємство виробляє рафіновану і нерафіновану соняшникову олію.